

De uitstroom uit de ggz stokt

Een vergeten groep op de wachtlijst

Elk jaar wachten bijna achtduizend mensen met een psychische kwetsbaarheid op een sociale huurwoning. Vaak staan zij op de urgentielijst, maar er zijn simpelweg te weinig huizen beschikbaar. Een wicked problem, zegt voorzitter Ruth Peetoom van de Nederlandse ggz. 'Niets doen is geen optie.'

Tekst: Saskia Klaassen Beeld: Emanuel Wiemans

D

at wonen een belangrijk aspect is binnen de ggz, wist Ruth Peetoom al langer. En ook dat de uitstroom uit ggz-instellingen naar sociale huurwoningen stokt. Maar nu is – in een nieuw rapport van de ggz – concreet geworden hoe gróót de huisvestingsbehoefte in de ggz precies is. Jaarlijks zijn minstens 7.750 sociale huurwoningen nodig voor mensen die uitstromen uit een ggz-instelling.

Bijna twee derde wacht minstens een jaar op het vrijkomen van zo'n zelfstandige woonplek. 'Dit zijn allemaal mensen die klaar zijn met hun behandeling en verder met hun leven willen. Omdat er geen huis is, worden ze als het ware op pauze gezet.' Volgens de voorzitter staat de gestokte doorstroom hun herstel en een goed leven in de weg.

Bijna achtduizend per jaar is veel. Zeker als je bedenkt dat in 2023 nog niet eens de helft (3.345) in

aanmerking kwam voor een vrijkomende corporatiewoning. 'Het gevoel dat we als Nederlandse ggz al langer hebben, is nu met cijfers onderbouwd', zegt de voorzitter. En: 'De tekorten zijn niet incidenteel, het gaat om een structureel probleem.'

De meeste zelfstandige woonplekken (4.000) zijn nodig voor uitstromers uit beschermd wonen, dat onder de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) valt. Bij de klinische ggz gaat het om 1.750 huizen. Na detentie en forensische verblijfzorg zijn jaarlijks 2.000 woningen nodig. Door de tekorten blijven mensen die zijn uitbehandeld noodgedwongen in een instelling. Ze houden plekken bezet van anderen op de wachtlijst voor eenzelfde soort behandeling, zegt de voorzitter. Blijven ze niet in de instelling, dan komen ze soms op straat terecht. Peetoom: 'De effecten van de behandeling zijn dan binnen de kortste keren weer verdwenen.' ➤

Ruth Peetoom

‘We moeten dit probleem oplossen’

Hans Uneken

‘Het onderzoeksrapport ‘Huisvestingsopgave ten behoeve van mensen met een psychische kwetsbaarheid’ geeft inzicht in hoe ontzettend groot onze opgave is’, zegt Hans Uneken. Hij is directeur Maatschappelijke Ontwikkeling bij de gemeente Utrecht. Wat de directeur betreft, wordt de woonzorgvraag van psychisch kwetsbaren zo snel mogelijk opgepakt, stelt hij in een webinar over de nieuwe cijfers.

Uneken is blij met het onderzoek, dat duidelijk maakt hoeveel mensen met een psychische kwetsbaarheid op een woning wachten. ‘Het is belangrijk dat deze mensen gehuisvest worden’, zegt hij. Naast passende huisvesting ziet hij ook een vraagstuk in het bieden van goede steun- en zorgstructuren dicht bij deze kwetsbare bewoners. ‘Zonder die ondersteuning staat de leefbaarheid in de wijken behoorlijk onder druk.’ Ook in Utrecht en omgeving is de huisvestingsopgave ontzettend groot en gaat het over vele honderden plekken per jaar voor uitstroom uit de GGZ verblijfsvoorzieningen en in het kader van dakloosheid. Maar deze groep is niet de enige die staat te springen om woonruimte, weet Uneken. Dat dwingt tot scherpe keuzes. ‘Je kunt ervoor kiezen om deze groep vanwege de maatschappelijke kosten voorrang te geven. Dan moet je accepteren dat je voor andere urgente groepen minder doet.’ Eerder deed de gemeente Utrecht een ‘tijdelijke versnellingsactie’ waarmee de achterstand in woningtoewijzingen aan statushouders werd weggewerkt. Uneken: ‘Ik kan me voorstellen dat deze groep psychisch en psychisch-sociaal kwetsbare mensen daar ook baat bij heeft. Alleen is een achterstand van deze omvang niet met een kortdurende versnellingsactie verantwoord weg te werken. Daarvoor zou je dan wel meer tijd moeten nemen dan een aantal weken. En dat zou langdurig de instroom van andere aandachtsgroepen en reguliere woningzoekenden beperken.’

Het volledige rapport is te lezen op ggzcommunity.nl (zoek op Onderzoek huisvestingsopgave) of door de QR-code te scannen.

Vertrekpunt

Het rapport, dat adviesbureau Companen voor de Nederlandse ggz opstelde, becijfert zowel de landelijke vraag als de regionale behoefte aan sociale huurwoningen. Peetoom ziet de cijfers als een goed vertrekpunt voor de gesprekken in de woningbouwregio's. Want op dat niveau verdelen gemeenten, woningcorporaties en ggz-instellingen de sociale huurvoorraad. ‘Van ouderen of statushouders is bekend welke opgave er ligt, voor psychisch kwetsbaren was dat nog niet het geval. Dat we nu weten om hoeveel mensen het gaat en wie zij zijn, helpt om het gesprek scherper te voeren.’

De timing van het rapport is bewust gekozen. Als de Eerste Kamer instemt, geldt per 1 juli de nieuwe Wet Versterking Regie Volkshuisvesting (WVRV, zie kader). Die geeft gemeenten meer ruimte bij het verdelen van de schaarse woonruimte. Maar ook op lokaal niveau zijn de maanden voor de zomer beslissend. Coalities worden gevormd of zijn net afgerond. Huisvesting is daarbij een belangrijk dossier.

Naast de tekorten is er ook een mismatch in vraag en aanbod bij Skaeve Huse, een woonvorm voor mensen die redelijk zelfstandig kunnen wonen met begeleiding, maar niet in een reguliere woonwijk: 1.150 plekken zijn er nodig, 150 werden gerealiseerd. Een ander knelpunt is de grote huisvestingsbehoefte vanuit de maatschappelijke opvang. Jaarlijks maken hier zo'n 22.500 mensen gebruik van, waarvan het merendeel in beginsel een woonplek nodig heeft. En dat is een onderschatting, aangezien het onderzoek de mensen die dakloos zijn en geen gebruikmaken van de opvang buiten beschouwing laat. Verder blijkt uit het rapport dat de behoefte aan instellingsplekken de komende jaren niet zal afnemen.

Verstopt

Hoe konden de tekorten zo oplopen? ‘De krapte op de woningmarkt geldt overal’, zegt Peetoom. ‘Er komen jaarlijks steeds minder huurwoningen beschikbaar. Daarnaast stokt de doorstroom binnen de sociale woningvoorraad. Neem Amsterdam, in 2010 waren er nog tienduizend corporatiewoningen beschikbaar. Nu zijn er nog maar vijfduizend, terwijl de stad uitdijt en het aantal mensen op de wachtlijsten nog steeds groeit. Er is dus een grotere groep die concurreert.’ En dan heeft ze het niet eens over de groeiende groep mensen die op de urgentielijst staan, van ouderen tot jongeren die uitstromen uit de jeugd-ggz tot dakloze gezinnen met kinderen en statushouders. Ook die zitten elkaar in de weg bij de toewijzing van de schaarse woningen die beschikbaar komen. ‘Je

ziet het in de asielketen, maar ook in de zorg. Die raakt verstopt, terwijl er al wachtlijsten waren.'

Voor gemeenten blijft de verdeling van woonruimte ondertussen een dilemma. Wie geven ze voorrang bij de verdeling van de schaarse woonruimte? Statushouders, jongeren, ouderen? 'In die discussie willen we niet treden', zegt Peetoom. 'We hebben slechts de omvang en de urgentie zichtbaar gemaakt. Dat problemen op het ene vlak extra knelpunten elders kunnen veroorzaken. En dat daardoor de maatschappelijke problemen toenemen. Denk aan dakloosheid, die ook de leefbaarheid in de wijk onder druk kan zetten.'

Minder coulance

De komst van mensen die klaar zijn met hun behandeling en terug willen keren in de maatschappij, stuit regelmatig op verzet. Peetoom ziet een bredere ontwikkeling waarin de samenleving 'met minder coulance' omgaat. 'Iedereen kent wel iemand met psychische problemen, 3,3 miljoen mensen in Nederland kampen hiermee. Ruim 1,5 miljoen mensen worden daarvoor behandeld.' Ze vindt het moeilijk te begrijpen dat iemand die is behandeld voor bijvoorbeeld een trauma, anorexia of een depressie niet welkom is in een buurt.

Ze is zich ervan bewust dat een succesvolle doorstroming afhankelijk is van goede steun en zorg in de wijk. 'Dat is een taak die we ook nadrukkelijk voor onszelf zien. De gemeente moet goedkeuring geven en de plekken aanwijzen. De woningcorporaties bouwen en zorgen voor doorstroming. En wij regelen als dat nodig is voldoende zorg en begeleiding op afstand om de terugkeer in de maatschappij goed te laten verlopen.'

De Wet Versterking Regie Volkshuisvesting (WVRV)

Als de Eerste Kamer instemt, krijgen gemeenten een stevige regierol bij het huisvesten van mensen die moeilijk aan een huis komen. Elke gemeente moet binnen een jaar een volkshuisvestingsplan maken, de provincie gaat hierop handhaven. Gemeenten brengen daarvoor de gemeentelijke woningbouwopgave in beeld en het benodigde aantal woningen, met een onderscheid naar aandachtsgroepen. Ook moeten ze in regionaal verband afspraken gaan maken over de evenwichtige verdeling van urgente groepen. Als gemeenten hier onderling niet in slagen, wordt een ondergrens vastgesteld in de regeling bij de wet. De conceptregeling stelt dat 15 procent van de sociale huurvoorraad dan beschikbaar moet komen voor urgente groepen zoals psychisch kwetsbaren.